

УДК 331.71:65.012.8.004

Чередніченко Віталій Володимирович

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

Чередниченко Виталий Владимирович

студент

Киевского национального университета технологий и дизайна

Cherednichenko Vitaliy

Student of the

Kyiv National University of Technology and Design

**ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА І МЕТОДИ ЇЇ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ И МЕТОДЫ ЕЕ
ОБЕСПЕЧЕНИЯ
FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISE AND METHODS OF
SOFTWARE**

Анотація. Досліджено економічну сутність фінансової стійкості підприємства та розглянуто основні методи, які позитивно впливають на підвищення показників ефективності. Виділено основні показники та методи підвищення стійкості підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, методи, покращення фінансової стійкості.

Аннотация. Исследована экономическая сущность финансовой устойчивости предприятия и рассмотрены основные методы, которые положительно влияют на повышение показателей эффективности. Выделены основные показатели и методы повышения устойчивости предприятия.

Ключевые слова: *финансовая устойчивость, методы, улучшение финансовой устойчивости.*

Summary. *The economic essence of enterprise financial stability and the basic techniques that positively impact on improving performance. The main indicators and methods to improve the stability of the company.*

Key words: *financial stability, methods, improves financial stability.*

Постановка проблеми. Дослідження та аналіз методики діагностики фінансової стійкості, дозволяє здійснювати всебічну оцінку фінансового стану суб'єкта господарювання, є актуальним напрямом подальших досліджень. Основою конкурентоспроможності і стабільності положення підприємства служить його фінансова стійкість, тобто такий стан фінансів, яке гарантує його постійну платоспроможність. Визначення фінансової стійкості необхідно не тільки для самих організацій, але і для їх партнерів, які беруть безпосередню участь в їх діяльності. Якщо підприємство фінансово стійке, платоспроможне, то воно має ряд переваг перед іншими підприємствами того ж профілю для отримання кредитів, залучення інвестицій, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Чим вище стійкість підприємства, тим більше воно незалежно від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, тим менше ризик опинитися на краю банкрутства.

Вступ. В умовах сучасної ринкової економіки забезпечення фінансової стійкості підприємства дедалі набуває важливого значення. Фундаментом нормального розвитку підприємства та зростанням економічного потенціалу є показники фінансової стійкості. У період економічної та політичної кризи нашої держави основним із завдань будь-якого підприємства виступає забезпечення та управління його фінансовою стійкістю. Для досягнення даної мети виникає необхідність у аналізі

факторів, які впливають на фінансову стійкість підприємства та пошуку відповідних методів.

Аналіз публікацій. Питання аналізу фінансової стійкості підприємств завжди були об'єктом вивчення науковців. Значний вклад у вирішення цих проблем внесли такі відомі науковці, як: Партін, Г. О, Іонова А.Ф., Селезнева Н.Н., Гончаров А.І. Базілінська, О. Я. , Абрютіна, М.С., Грачов, А.В та інші.

Виклад основного матеріалу. Фінансова стійкість підприємства - це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів в змінюється внутрішньому середовищі, яке гарантуватиме його платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого ризику. Виходячи з цього визначення, фінансову стійкість можна розглядати як узагальнюючу характеристику підприємства. Поняття «стійкість» є динамічна характеристика об'єкта. Деякі автори вважають стійкість характеристикою стану, тому при аналізі фінансового стану оцінюють і фінансову стійкість. Інші вважають більш узагальнюючою характеристикою саме фінансову стійкість організації, а фінансовий стан лише складовою, проявом стійкості. Але об'єднує ці підходи те, що оцінка фінансової стійкості дозволяє виявити слабкі сторони підприємства і визначити стабільність його положення [1].

Визначення стійкості розвитку комерційних відносин необхідно не тільки для самих організацій, але і для їх партнерів, які справедливо бажають мати інформацію про стабільність, фінансове благополуччя і надійності свого замовника або клієнта. Тому все більшу кількість контрагентів починає втягуватися в дослідження і оцінку стійкості конкретної організації [2, с. 276-279].

Оцінка фінансової стійкості дозволяє зовнішнім суб'єктам аналізу визначити фінансові можливості організації на тривалі перспективи, які від структури її капіталу; ступеня взаємодії з кредиторами та інвесторами; умов, на яких залучені й обслуговуються зовнішні джерела фінансування.

Аналіз стійкості фінансового стану на ту або іншу дату дозволяє відповісти на питання: наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом періоду, що передує цій даті. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідало вимогам ринку і відповідало потребам розвитку підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва, а надлишкова - перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства зайвими запасами і резервами [3, с.624].

На фінансову стійкість підприємства впливають такі фактори: стан підприємства на товарному ринку; конкурентоспроможність продукції (робіт, послуг); ділова репутація підприємства; залежність підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів; наявність неплатоспроможних дебіторів; ефективність господарських і фінансових операцій.

Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість зокрема зовнішні фактори:

- економічні умови господарювання; політична стабільність; розвиток техніки і технології;
- платоспроможний попит споживачів; економічна і фінансово-кредитна законодавча база;
- соціальна і екологічна ситуація в суспільстві; податкова політика; рівень конкурентної боротьби;
- розвиток фінансового і страхового ринку [4].

Суть оцінки фінансової стійкості організації зводиться до розрахунку показників, що характеризують структуру капіталу та можливості підтримувати цю структуру.

В даний час в міжнародній практиці і в практиці більшості українських організацій оцінку фінансової стійкості проводять за допомогою аналізу абсолютних і відносних показників..

Основними абсолютними показниками фінансової стійкості підприємства є власні оборотні кошти і робочий капітал. Залежно від часу

знаходження коштів у виробничому процесі підприємства всі його активи можна розділити на довгострокові і поточні. Довгострокові активи формуються переважно за рахунок власного капіталу і довгострокових позикових коштів, поточні – за рахунок власного капіталу і короткострокових зобов'язань.

Залежно від джерел формування загальну суму поточних активів підприємства прийнято розділяти на дві частини:

- змінну, яка створюється за рахунок короткострокових зобов'язань;
- постійну частину поточних активів, яка утворюється за рахунок власного капіталу і довгострокових позикових коштів [5, с. 328].

Для підтримки фінансової стійкості варто визначити на якому етапі знаходиться підприємство. Наведемо характеристики типів фінансової стійкості (табл. 1).

Таблиця 1

Типи фінансової стійкості підприємства

Тип фінансової стійкості	Тривимірна модель	Джерела фінансування запасів	Коротка характеристика фінансової стійкості
1. Абсолютна фінансова стійкість	$M = (1, 1, 1)$	Власні оборотні кошти (чистий оборотний капітал)	Високий рівень платоспроможності. Підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів
2. Нормальна фінансова стійкість	$M = (0, 1, 1)$	Власні оборотні кошти плюс довгострокові кредити і позики	Нормальна платоспроможність. Рациональне використання позикових коштів. Висока прибутковість поточної діяльності
3. Нестійкий фінансовий стан	$M = (0, 0, 1)$	Власні оборотні кошти плюс довгострокові кредити і позики плюс короткострокові кредити і позики	Порушення нормальної платоспроможності. Виникає необхідність залучення додаткових джерел фінансування. Можливо відновлення платоспроможності
4. Кризовий фінансовий стан	$M = (0, 0, 0)$	-	Підприємство повністю неплатоспроможним і знаходиться на межі банкрутства.

В світовій та вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблена система показників, що дозволяє оцінити фінансову стійкість за допомогою відносних показників - коефіцієнтів, що характеризують ступінь незалежності організації від зовнішніх джерел фінансування. Таких коефіцієнтів дуже багато, вони відображають різні сторони стану активів і пасивів підприємства. У зв'язку з цим виникають складності в загальній оцінці фінансової стійкості. Крім того, майже не існує якихось єдиних нормативних критеріїв для розглянутих показників. Їх нормативний рівень залежить від багатьох чинників: галузевої приналежності підприємства, умов кредитування. Сформованої структури джерел коштів, оборотності оборотних активів, репутації підприємства і т.д. Тому прийнятність значень коефіцієнтів, оцінка їхньої динаміки і напрямків зміни можуть бути встановлені тільки для конкретного підприємства, з урахуванням умов його діяльності. Можливі деякі зіставлення по підприємствах однаковою спеціалізації, але вони дуже обмежені. Необхідно враховувати також, що деякі коефіцієнти, що містяться в переліку, дають повторну інформацію про фінансову стійкість, а інші функціонально пов'язані між собою.

Видно, що велика кількість коефіцієнтів служить для оцінки з різних сторін структури капіталу підприємства. Для оцінки цієї групи коефіцієнтів є один критерій, універсальний по відношенню до всіх підприємств: власники підприємства вважають за краще розумний зростання частки позикових коштів; навпаки, кредитори віддають перевагу підприємствам, де велика частка власного капіталу, тобто вище рівень фінансової автономії.

Проаналізувавши досить великий набір наявних коефіцієнтів фінансової стійкості, можна обмежитися наступними показниками:

- коефіцієнт фінансового ризику .
- коефіцієнт боргу (індекс фінансової напруженості).
- коефіцієнт автономії (фінансової незалежності).
- коефіцієнт фінансової стійкості.
- коефіцієнт маневреності власних коштів.

- коефіцієнт забезпеченості оборотного капіталу власними джерелами фінансування.

З названих коефіцієнтів тільки три мають універсальне застосування незалежно від характеру діяльності і структури активів і пасивів підприємства: коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власних коштів і коефіцієнт забезпеченості оборотного капіталу власними джерелами фінансування [6, с. 359].

При аналізі фінансового стану застосовують комплекс наступних показників фінансової стійкості підприємства:

- коефіцієнт фінансового ризику (коефіцієнт заборгованості, співвідношення позикових і власних коштів, важеля) - це відношення позикових коштів до власних коштів. Він показує, скільки одиниць залучених коштів припадає на кожну одиницю власних. Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості, і навпаки. Оптимальне значення цього показника, вироблене західною практикою - 0,5. Вважається, що якщо значення його перевищує одиницю, то фінансова автономність і стійкість оцінюваного підприємства сягає критичної точки, однак все залежить від характеру діяльності і специфіки галузі, до якої належить підприємство [6, с. 359].

Однак аналітик повинен будувати свої висновки на основі даних аналітичного (внутрішнього) обліку, які розкривають напрями вкладення коштів. Тому при розрахунку нормального рівня коефіцієнта співвідношення позикових і власних коштів потрібно брати до уваги якісну структуру і швидкість оборотності матеріальних оборотних коштів і дебіторської заборгованості. Якщо дебіторська заборгованість обертається швидше матеріальних оборотних коштів, це означає досить високу інтенсивність надходження грошових коштів на рахунки підприємства, а в підсумку - збільшення власних коштів; при високій оборотності

матеріальних оборотних коштів і ще більш високої оборотності дебіторської заборгованості коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів може перевищувати одиницю. Встановлено нормативне значення даного коефіцієнта - співвідношення повинно бути менше 0,7. Перевищення зазначеної границі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел коштів, втрату фінансової стійкості.

- коефіцієнт боргу (індекс фінансової напруженості) - це відношення позикових коштів до валюти балансу. Міжнародний стандарт (європейський) до 50%. Тенденцію нормальної фінансової стійкості підтверджує і коефіцієнт боргу: якщо частка позикових коштів у валюті балансу знижується, то в наявності тенденція зміцнення фінансової стійкості підприємства, що робить його більш привабливим для ділових партнерів. Нормативне значення коефіцієнта залученого капіталу має бути менше або дорівнює 0,4 [7, с.50].
- коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) - це відношення власних коштів до валюти балансу підприємства. За цим показником судять, наскільки підприємство незалежно від позикового капіталу. Оптимальне значення даного коефіцієнта - 50%, тобто бажано, щоб сума власних коштів була більше половини всіх коштів, якими володіє підприємство. У цьому випадку кредитори почувають себе спокійно, усвідомлюючи, що весь позиковий капітал може бути компенсований власністю підприємства. Зростання цього коефіцієнта говорить про посилення фінансової стійкості підприємства.
- коефіцієнт фінансової стійкості - частка чистих активів у сукупних активах компанії. Коефіцієнт фінансової стійкості показує частку активів компанії фінансуються за рахунок власного капіталу. Довгострокові позикові кошти (включаючи довгострокові кредити) цілком правомірно приєднати до власних коштів підприємства,

оскільки за режимом їх використання вони наближаються до власних джерел. Тому крім розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості і незалежності підприємства аналізують структуру його позикових коштів: велика питома вага в ній довгострокових кредитів є ознакою сталого фінансового стану підприємства.

- коефіцієнт маневреності власних джерел, показує величину власних оборотних коштів, що припадають на 1 гривню. Коефіцієнт повинен бути достатньо високим, щоб забезпечити гнучкість у використанні власних коштів. Різке зростання даного коефіцієнта не може свідчити про нормальну діяльність підприємства, тому що збільшення цього показника можливе або при зростанні власного оборотного капіталу, або при зменшенні власних джерел фінансування. Встановлено нормативне значення даного коефіцієнта: 0,2 - 0,5. Чим ближче значення показника до верхньої межі, тим більше можливостей фінансового маневру в підприємства.
- коефіцієнт забезпеченості оборотного капіталу власними джерелами - це відношення власних оборотних коштів до оборотних активів. Він показує, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власних джерел і не потребують залучення позикових: Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними являє собою відношення різниці між обсягами джерел власних коштів (підсумок розділу I пасиву балансу) і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів (підсумок розділу I активу балансу) до фактичної вартості знаходяться в наявності у підприємства оборотних коштів у вигляді виробничих засобів, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів (сума підсумків II і III розділів активу балансу).

Встановлено нормативне значення даного коефіцієнта: нижня межа - 0,1.

При показнику нижче значення 0,1 структура балансу визнається незадовільною, а організація неплатоспроможною. Більш висока величина показника (до 0,5) свідчить про гарний фінансовий стан організації, про її можливості проводити незалежну фінансову політику [2, с. 276-279].

Рівень показника забезпеченості матеріальних запасів власними оборотними засобами оцінюється, перш за все, в залежності від стану матеріальних запасів. Якщо їх величина значно вище обґрунтованої потреби, то власні оборотні кошти можуть покрити лише частину матеріальних запасів, тобто показник буде менше одиниці. Навпаки, при недостатності у підприємства матеріальних запасів для безперебійного здійснення діяльності, показник може бути вище одиниці, але це не буде ознакою хорошого фінансового стану підприємства.

У підприємство з високою часткою власного капіталу кредитори більш охоче вкладають кошти, представляють більш вигідні умови кредитування. Але стандартної (нормальної, нормативної) частки власного капіталу, єдиної для всіх підприємств, галузей, країн вказати не можна [7, с.50].

Таким чином, можна сказати, що з усіх перерахованих коефіцієнтів фінансової стійкості тільки три мають універсальне застосування: коефіцієнт фінансової рівноваги, коефіцієнт маневреності власного капіталу і коефіцієнт забезпеченості оборотного капіталу власними джерелами фінансування. Але навіть в межах даних коефіцієнтів можна помітити, що одні й ті ж фактори визначають їх зростання і зниження: коефіцієнт маневреності власних коштів і коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами мають один і той же чисельник - власні оборотні кошти.

Збільшення власного капіталу за певних умов призводить і до зниження співвідношення позикових і власних коштів. Отже, три універсальних коефіцієнта фінансової стійкості взаємопов'язані факторами, що визначають їх рівень і динаміку. Всі вони орієнтують організацію на

збільшення власного капіталу, при відносно меншому зростанні необоротних активів, тобто на одночасне підвищення мобільності майна.

Розрахунок показників фінансової стійкості дає менеджменту інформацію, необхідну для прийняття рішення про доцільність залучення додаткових позикових коштів тільки з точки зору фінансової стійкості, а доцільність залучення знаходиться в «області» розвитку організації.

Існують різні підходи до оцінки фінансової стійкості. Багато аналітиків вважають, що фінансова стійкість характеризується не тільки структурою капіталу, а й ліквідністю і платоспроможністю. Тому до складу показників, що застосовуються в бальній оцінці фінансової стійкості, включені показники ліквідності [8, с. 512].

З огляду на різноманіття фінансових процесів, множинності показників фінансової стійкості, різниця у рівні їх критичних оцінок, яка складається ступінь відхилення від них фактичних значень коефіцієнтів і виникають у зв'язку з цим складності в загальній оцінці фінансової стійкості організацій, багато вітчизняних і зарубіжні аналітики рекомендують проводити інтегральну оцінку фінансової стійкості [9, с. 528].

Сутність методики полягає в класифікації організацій за рівнем ризику, тобто будь-яка аналізована організація може бути віднесена до певного класу в залежності від «набраного» кількості балів, виходячи з фактичних значень показників стійкості.

Алгоритм проведення бальної оцінки фінансової стійкості:

- Вибір показників фінансової стійкості аналізованої організації,
- Ранжування показників в балах,
- Оцінка цих показників в залежності від їх фактичних значень,
- Виявлення умов зниження або підвищення оцінки,
- Розрахунок загальної суми балів фінансової стійкості
- Визначення класу фінансової стійкості.

Всі організації за критеріями оцінки фінансового стану підрозділяють на п'ять класів:

I клас - організації, чії кредити та зобов'язання підкріплені інформацією, що дозволяє бути впевненими у поверненні кредитів і виконання інших зобов'язань відповідно до договорів з хорошим запасом на можливу помилку. Організація має відмінне фінансове становище, характеризується абсолютною фінансовою стійкістю і платоспроможністю. Практично відсутній ризик взаємовідносин партнерів з цією організацією.

II клас - організації, що демонструють деякий рівень ризику по заборгованості і зобов'язанням і виявляють певну слабкість фінансових показників і кредитоспроможності. Ці організації ще не розглядаються як ризиковані. Організація має хороший фінансовий стан, більшість фінансових показників близько до оптимальним, в структурі капіталу спостерігається збільшення частки позикових коштів. Кредиторська заборгованість зростає більш високими темпами, ніж дебіторська. Існує незначний рівень ризику взаємин партнерів з цією організацією.

III клас - це проблемні організації. Навряд чи існує загроза втрати коштів, але повне отримання відсотків, виконання зобов'язань видається сумнівним. Організація має задовільний фінансовий стан, що характеризується, як правило, проблемами з платоспроможністю або фінансовою стійкістю в силу занадто високу частку позикових коштів. Ризик взаємин партнерів з цією організацією значний.

IV клас - це організації особливу увагу, тому є ризик при взаєминах з ними. Організації, які можуть втратити кошти і відсотки навіть після вжиття заходів до оздоровлення бізнесу. Організація має фінансовий стан, близьке до банкрутства. У організації спостерігаються постійні проблеми з платоспроможністю, структура капіталу незадовільна, практично відсутня можливість залучення стабілізаційного кредиту, прибуток мінімальний або відсутній. Ризик взаємин партнерів з цією організацією дуже великий.

V клас - організації найвищого ризику, практично неплатоспроможні. Організація має незадовільний фінансовий стан і може бути визнана

банкрутом. Організація неплатоспроможна і збиткова. Взаємини партнерів з цією організацією недоцільні.

Мінуси даної методики можна виділити наступні:

- Велика кількість різноманітних показників, внаслідок чого трудомісткість розрахунків і аналізу і значні витрати часу;
- Відсутність наукового обґрунтування ваг показників робить оцінку суб'єктивної

Плюси:

- Комплексний і детальний аналіз фінансової діяльності.
- Високий ступінь адаптації до мінливих макроекономічної ситуації в країні. При зміні даної ситуації підприємству достатньо скоригувати нормативні значення показників, що розбивають їх на категорії, або змінити величину суми балів, необхідних для того, щоб віднести.

Висновок. Фінансова стійкість як одна з найважливіших характеристик фінансового стану комерційної організації (підприємства) визначається співвідношенням позикових і власних коштів в структурі її капіталу і характеризує ступінь незалежності комерційної організації від позикових джерел фінансування. Розрізняють абсолютні і відносні показники фінансової стійкості підприємства. За результатами дослідження виділено чотири типи фінансової стійкості. Враховуючи кожен з них, необхідно створювати свій алгоритм дій для покращення діяльності підприємства. Найбільш узагальнюючим показником фінансової стійкості є надлишок чи недолік джерел коштів для формування запасів і витрат, що отримується у вигляді різниці величини джерел засобів і величини запасів і витрат. Серед підходів до аналізу фінансової стійкості ці методи найчастіше застосовуються. Однак слід пам'ятати, що фінансова стійкість залежить від правильного вибору комплексу дій та галуззі в якій знаходиться підприємство.

Література

1. Партин, Г. О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи Г. О. Партин – Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – №10 – С. 276-279.
2. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / За заг. Ред. Школьник І.О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.] - К.: «Центр учбової літератури», 2016. - 368 с.
3. Квасниця О. Р. Фінансовий механізм забезпечення розвитку малих підприємств в Україні / Журнал «Світ фінансів» №3 (40) 2014 рік.
4. Базилінська, О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчально-методичний посібник О. Я. Базилінська – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
5. Обущак, Т. А. Сутність фінансового стану підприємства [Текст] / Т. А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9.
6. Владимірова Т.А. Соколов В.Г. Анализ финансовой отчетности предприятия. М: «Дело и сервис», 2013 г.
7. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / О. Г. Костирко // Економіка АПК. – 2010. – № 7.
8. Бурковська, А. В. Комплексний підхід до оцінки фінансового стану підприємства / А. В. Бурковська, О. Ю. Соловйов.